

V obsežni, več kot 600 strani zajetni publikaciji nas avtorica popelje skozi vse zgodovinske etape prisotnosti Slovencev v Bosni in Hercegovini. Slovenci so se v to deželo priseljevali, v njej vojskovali, urejali družinsko življenje, se tu rojevali in umirali.

Recenzent knjige zgodovinar dr. Stane Granda pravi, da iz neposrednih pričevanj teh ljudi izvemo tudi, kako so v zadnji vojni zaradi ne-prave etnične pripadnosti izgubljali življenja in doživljali vsa druga zla in ponižanja, podobno kot premnogi prebivalci te nesrečne dežele. Predstavljene refleksije domačinov vseh treh narodnostnih opredelitev prepričljivo opisujejo Slovence in Slovenke v BiH kot ljudi, ki niso ustvarjali družbenih problemov in napetosti in ki so bili praviloma vedno in povsod koristni za širše družbeno okolje, poudarja Granda.

Avtorica je napovedala še eno knjigo o Slovencih v Bosni in Hercegovini. To bo zbornik znanstvenih prispevkov o Slovencih v BiH, ki ga skupaj pripravljajo slovenski in bosansko-hercegovski kolegi različnih znanstvenih panog. Tako bo subjektivnemu metodološkemu pristopu dodan še zunanji objektivni in bo slovenski kulturni segment v BiH deležen verjetno pionirske, vsekakor pa celovite obravnave.

327

Karmen Medica

Tone Petek: *Podvolovljek skozi čas*. Podvolovljek: Turistično društvo Podvolovljek, 2007, 191 str. : ilustr.

V zgodovini etnološke stroke krajevne monografije niso nekaj novega; mnogokrat so cilj raziskovalnega prizadevanja. V tem pogledu je etnologija blizu lokalnim piscem zgodovine, ki s kompleksnimi študijami domoznanskega značaja poskušajo zaokrožiti krajevne značilnosti skozi krajša ali daljša časovna obdobja.

Knjiga *Podvolovljek skozi čas* je primer simbioze etnologije in zgodovine, saj je tudi njen avtor že nekaj desetletij zavezan obema strokama. Kot kustos etnolog v mariborskem pokrajinskem muzeju je dober poznavalec etnološke problematike, a hkrati tudi zgodovinskega dogajanja na Štajerskem. Tudi ni naključje, da se je usmeril v raziskovanje zaselka Podvolovljek v skrajnem delu Zgornje Savinjske doline, saj njegov rod izhaja prav iz tega dela Slovenije in je zato, kakor sam pravi, čutil dolg do svojega rodnega kraja, ki ga je zaradi šolanja zapustil že kot učenec. V delu bralec zazna avtorjevo posebno spoštovanje in raziskovalni odnos do krajev in ljudi, ki so zaznamovali njegovo mladost, a hkrati tudi pravo mero raziskovalne distance do domačega okolja, kar daje besedilu potrebno objektivnost.

Že bežen pogled na vsebinsko kazalo nam nakazuje, da je bilo Petkovo delo povezano s pred desetletji največjim slovenskim etnološkim projektom *Etnološka topografija slovenskega etničnega ozemlja – 20. stoletje*. V projekt, ki ga je vodil Oddelek za etnologijo Filozofske fakultete v Ljubljani, je bilo takrat vključenih mnogo mladih

etnologov v slovenskih muzejih in drugih etnoloških institucijah. Krajevne študije in tako imenovana rajonizacija kulturno in tudi upravno zaključenih območij Slovenije je bil eden od ciljev obsežnega projekta, ki je imel zaradi primerljivosti posameznih študij tudi enotno vsebinsko shemo.

Očitno se avtor monografije o Podvolovljeku stroge vsebinske sheme tega projekta, ki se ni vedno skladala tudi z videnji in predstavami posameznih etnologov, ni mogel ali pa ni želel držati in jo je vzel kot okvir, v katerega je lahko po svoji presoji uvrščal več let trajajoča terenska opazanja in dognanja iz različnih virov ter literature. Kot dober poznavalec domačega kraja je seveda znal presoditi, katera vsebinska poglavja so za monografski prikaz najbolj zanimiva in relevantna. Ob tem je spretno kombiniral spoznanja zgodovine in klasične etnologije, kakršna se je tudi predavala na ljubljanski univerzi.

328

Kakor je za tovrstno strokovno literaturo običajno, uvede avtor bralca v poznavanje prostora s kratkim geografskim orisom in zgodovinskim pregledom Zgornje Savinjske doline. Pri tem nakazuje zemljepisne posebnosti in historična dogajanja, ki so bila podlaga za gospodarski značaj in socialno poklicni sestavo prebivalstva. V zgoščeni časovni pripovedi vodi bralca od prazgodovinskega kolonizacijskega obdobja preko srednjeveškega in novoveškega obdobja do sredine sedemdesetih let 20. stoletja, ko svojo raziskavo Petek povečini zaključi. Kot zgodovinar je izpostavil poselitveno sliko tega območja, lastninsko pravni status kmetij in njihovih prebivalcev, ledinska imena in njihov razvoj ter vpetost območja v širše upravne okvire. Za čas od začetka 19. stoletja pa je predstavil tudi številčne podatke o prebivalstvu Podvolovljeka in Luč, ki so bile občinsko središče in sedež istoimenske župnije. Sicer kratki, a zanimivi sta poglavji o migracijskih procesih prebivalstva z lučkega območja od časa med svetovnima vojnama do šestdesetih let preteklega stoletja ter dialektološka, torej jezikovna podoba Luč in Podvolovljeka.

Splošen pregled gospodarstva je strnjen prikaz najpomembnejših dejavnosti, ki sta dajali ljudem v Podvolovljeku temelje za preživetje – to sta bila gozd in zemlja. Na teh osnovah je temeljila tudi socialna in poklicna struktura ljudi, torej kmetov, kmečkih poslov, obrtnikov in zlasti gozdnih delavcev. Ta struktura se je po drugi svetovni vojni z migracijami prebivalcev v industrijske kraje močno spremenila. V podrobnejšem prikazu gospodarskih dejavnosti avtor izpostavi pridobivanje plodne zemlje z izsekavanjem in požigalništvom, pripravo njivskih površin, delo na polju ter vzroke za nazadovanje poljedelstva. Pri gozdarstvu opisuje sečnjo in spravilo lesa, njegovo predelavo in uporabo za domače potrebe ter za prodajo “nekoč in danes”. Ne pozabi omeniti za Zgornjo Savinjsko dolino značilnih gozdnih delavcev in njihovega življenja in dela, ki sta se z razvojem gozdarske tehnike po drugi svetovni vojni občutno izboljšala.

Tudi nadaljnja poglavja knjige izpričujejo tradicionalno etnološko shemo. Gospodarskim načinom tako sledi poglavje o naselju in značilnostih stavbarstva, v katerem so posebna podpoglavja namenjena hišam, kaščam in hlevom kot najpomembnejšim stavbnim enotam kmetij v Podvolovljeku. Noša in prehrana pa sta krajši poglavji, ki zaključujeta obravnavo “materialnega sveta” Podvolovlječanov.

Druga polovica knjige je namenjena prikazu socialnih in duhovno kulturnih tem – od pravnih običajev, pomena sosedstva in sosedskih odnosov, življenjskih in letnih šeg do verovanja in vraževerja ter ljudskega zdravilstva. V zadnjem poglavju knjige pa nam avtor prikaže, kako so ljudje v Podvolovljeku preživljali svoj prosti čas. Pomembnejša nadpoglavja uvede avtor s splošnim uvodnim prologom, ki bodisi vsebinsko definira in razloži ali pa historično opredeli nadaljnja izvajanja na konkretnem materialu. S tem postavi “etnografsko” gradivo v širši družbeni, lahko bi rekli antropološki kontekst, ki daje tudi nezahtevnemu bralcu predstavo o vzročno-posledičnih zvezah posameznih družbenih pojavov.

Delo Toneta Petka *Podvolovljek skozi čas* odlikuje dobro poznavanje zgodovinskih in etnoloških razmer, ustrezne strokovne literature in ustnega pričevanja informatorjev. Nedvomno bo pritegnilo pozornost številnih domačinov, ki jim je v prvi vrsti tudi namenjeno. Napisano je v lepem, razumljivem in tekočem jeziku, kar je v današnjih časih vsekakor redkost. Strokovnjaki pa bodo v knjigi morda pogrešali predvsem večjo skrb za citiranje literature in virov in morda to ali ono poglavje, ki bi doprineslo k še celovitejši podobi obravnavanega območja. Vsekakor pa je monografija o Podvolovljeku in njegovih ljudeh knjiga, ki jo bralec z zanimanjem prebere.